

ISSN 2091-5187

СЕРВИС

№4/2

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ЖУРНАЛ

2024

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2024 йил, 4/2-сони

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда
0561-рақам билан рўйхатга олинган.

ЎзР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

**Тахририят ижодий
жамоаси:**

Бош муҳаррир:

и.ф.д., проф. М.Э.Пўлатов

Бош муҳаррир

ўринбосари:

и.ф.н., проф. Д.Х.Асланова

Масъул котиб:

и.ф.д., проф. М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:

и.ф.д., доцент Ф.А.Сафаров
PhD, доцент И.М.Пардаева
А.Х.Мингбоев

Техник муҳаррир:

и.ф.н., проф. А.Н.Холиқулов

Корректор:

PhD, доц. С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:

PhD Х.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба
чоп этилади.

**Ўзбекистон худудида
тарқатилади.**

Тахририят манзили:

140100, Самарқанд шаҳар,
Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:

samisiservis@mail.ru

Тахририят кенгаши раиси:

М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис
институти ректори, и.ф.д., профессор

Тахририят кенгаши раиси ўринбосари:

Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, и.ф.н., профессор

Тахрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Статистика агентлиги директори, и.ф.д.,
профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – и.ф.д., профессор.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ СФ директори, и.ф.д., проф.

М.Р.Болтабаев – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

А.Бектемиров – СамИСИ профессори, и.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Ш.О.Қувондиқов – СамИСИ профессори в.б., иқтисод
фанлари доктори

Л.Н.Халикова – СамИСИ профессори, DSc

Ф.А.Сафаров – СамИСИ доценти, DSc

А.М.Каримова – СамИСИ профессори в.б., DSc

Умар Худайбердиев Камбағаллик даражаси ва уни қисқартириш йўллари	66
Меҳрангиз Олимовна Мамаюнусова Аҳолининг ўсиши, камбағаллик даражаси ва аҳоли камбағал қатламининг ўзгариш тенденциялари	69
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Nilufar Abdaxatovna Abdukadirova Umumiy ovqatlanish korxonalari faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish yondashuvlari	74
Навруз Абдуллаевич Кудратов Пути эффективного развития услуг электронной коммерции (на примере Самаркандской области)	77
Dilrabo Shirinboyevna Mardonova Samarqand viloyatida mehmonxona xizmatlari integral samaradorligi ko‘rsatkichlarini hisoblash	80
Farhod Mahmudovich Tirkashyev Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish xususiyatlari	86
Lazizjon Sharifovich Kuldoshev Xizmat ko‘rsatish sohasida raqobatbardoshlik salohiyatini baholashga ilmiy yondashuvlar	91
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
Аҳмаджон Таниев Туризмнинг атроф-муҳитга таъсири ва барқарор ривожланиш стратегиялари	97
Umida Ziyadullayevna Raximova Turizm Infratuzilmasining hozirgi holati	105
Gulmira Rabbonovna Tursunova Turistik mahsulot iste’molchisini tasniflash	110
Bekzod Sherzodovich Sharipov Inklyuziv turizm destinatsiyalarini shakllantirishning konseptual, nazariy-metodologik asoslari	116
Ulug‘bek Egamberdiyevich Boynazarov Oilaviy mehmon uylari uchun mahalliy va xalqaro me‘yorlar xususiyatlari	121
Dilyor Zafarovich Hakimov O‘zbekistonda etnografik turizmni rivojlantirish samaradorligini oshirish yo‘llari	124
Зухрали Турсуналиевич Абдулхакимов Туризм индустриясини ривожлантиришда минтақавий назариялар ўрни ва роли	130
Aziza Javaxirovna Mir-Djafarova Mehmonxona xo‘jaligida yashil texnologiyalarni joriy qilishning innovatsion yechimlari	135
КИЧИК БИЗНЕС ВА ОИЛАВИЙ ТАДБИРКОРЛИК	
Азизбек Исомиддин ўғли Асроров Кичик бизнес субъектларини кредитлаш тизимини такомиллаштириш масалалари	139
Pyos Pخomovich Ayubov, Sumbula Kurasheva Iqtisodiy islohotlarning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o‘rni	145

16. UNWTO
 17. Walker J.R. Introduction to hospitality, tutorial, translation from English, Moscow: YUNITI-DANA, 2002

<p>Д.Мардонова Расчет показателей интегральной эффективности гостиничных услуг Самаркандской области</p>	<p>D.Mardonova Calculation of indicators of integral efficiency of hotel services in the Samarkand region</p>
<p>Аннотация. В данной статье разработан интегральный показатель эффективности обслуживания на примере 16 гостиниц, расположенных в Самаркандской области. Ключевые слова: показатели, комплексная эффективность, гостиничные услуги, ключевые показатели эффективности, качество обслуживания.</p>	<p>Abstract. This article develops an integral indicator of service efficiency using the example of 16 hotels located in the Samarkand region. Keywords: indicators, comprehensive efficiency, hotel services, key performance indicators, service quality.</p>

Farhod Mahmudovich Tirkashev – Sharof Rashidov nomidagi SamDU mustaqil-tadqiqotchisi

XIZMATLAR KO‘RSATISH SOHASIDA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada intellektual mulkning ijodiy faoliyat natijasida yaratilgan, xususiy huquqlar bilan himoyalangan mulk turlari, xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish, kompaniyaning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyalarni rivojlantirish va daromadlarni ko‘paytirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari xizmat ko‘rsatish sohasining barqaror rivojlanishiga qaratilgan taklif va tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.
Kalit so‘zlar: intellektual mulk, xizmatlar sohasi, boshqarish mexanizmlari, litsenziya, patentlar, brend, savdo belgilari, intellektual mulkni himoya qilish, texnologik innovatsiyalar, xizmatlar sohasida yangi g‘oyalar, huquqiy himoya.

Kirish. Xizmatlar ko‘rsatish sohasi jahon iqtisodiyotida muhim o‘rin tutadi, chunki bu soha har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida alohida ahamiyatga ega. Xizmatlar ko‘rsatish sektorida innovatsiyalar, texnologiyalar va kreativliklar, shu jumladan intellektual mulk, muhim rol o‘ynaydi. Intellektual mulk, ya‘ni ijodiy faoliyat natijasida yuzaga keladigan huquqlar, xizmatlar ko‘rsatish sohasida samarali boshqarish va rivojlanishning asosi sifatida qaraladi.

Xizmatlar sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish, ayniqsa, yangi texnologiyalar va raqamli xizmatlarning rivojlanishi bilan yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu boshqaruv jarayonlari nafaqat tijorat maqsadlarida, balki xizmatlar sifatini oshirish, raqobatbardoshlikni ta‘minlash va iste‘molchilarga yangi qiymatlarni taklif qilishda muhim o‘rin tutadi.

Intellektual mulk obyektlarini boshqarish, xususan, patentlar, brendlar, mualliflik huquqlari va tijorat sirlarini boshqarish orqali, kompaniyalar va xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar o‘zlarining innovatsion yutuqlarini himoya qilish va foyda olish imkoniyatlarini yaratadilar. Biroq, bu jarayonlar juda murakkab bo‘lib, turli qonuniy, iqtisodiy va axborot texnologiyalari bilan bog‘liq muammolarni hal qilishni talab etadi.

Mazkur ishda xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish xususiyatlari, ularning huquqiy asoslari, boshqaruvning samarali usullari va xizmat ko‘rsatish sohasidagi innovatsiyalarni boshqarishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shu orqali, intellektual mulkni boshqarishning xizmatlar ko‘rsatish sohasidagi o‘rni va rivojlanish istiqbollari ko‘rib chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish xususiyatlari — bu zamonaviy iqtisodiy va huquqiy tizimlarda muhim o‘rin tutadigan masalalardan biridir. Bu soha dunyo bo‘ylab rivojlanayotgan va kuchayib borayotgan tendensiyalarni aks ettiradi. Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarishning o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilishda xorijiy va O‘zbekistondagi

ilmiy ishlarda muhim farqlar va umumiyliklar mavjud.

Masalan xorij olimlaridan A. R. Alexander - Intellectual Property Management in Service Industries (2009): Alexanderning tadqiqotlari xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning dolzarbligini va bu jarayondagi huquqiy mexanizmlarni muhokama qiladi. U xizmatlar sohasidagi intellektual mulkni, ayniqsa, brendlar, patentlar va dizaynlar kabi huquqlarni boshqarishga e'tibor qaratadi. Xususan, brendlar va raqamli xizmatlar (masalan, dasturiy ta'minot va internet xizmatlari) orqali intellektual mulkning iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatadi.

C. R. Miller - Intellectual Property in Service Sector Business Models (2015): Miller esa xizmatlar sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarishning yangi usullarini ishlab chiqishga harakat qiladi. U, ayniqsa, xizmat ko'rsatuvchi kompaniyalar uchun intellektual mulkni qanchalik samarali boshqarish mumkinligini va bu boshqaruvning kompaniya daromadlari va raqobatbardoshligini qanday ta'sir qilishini tahlil qiladi.

D. G. S. Rodriguez - Trademarks and Service Marks: Strategic Use in Service Sector (2012): Rodriguez brend va xizmat markalari orqali intellektual mulkni qanday qilib muvaffaqiyatli boshqarish va ularni bozorda raqobatni oshirish uchun qanday foydalanish mumkinligi haqida ilmiy ishlar olib borgan. U xizmatlar ko'rsatish sohasida brendlarni samarali boshqarishning huquqiy va iqtisodiy jihatlarini ta'riflaydi.

O'zbekistonda xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish masalasi yangi rivojlanayotgan soha hisoblanadi. Bir qator o'zbek olimlari ushbu masalada ilmiy izlanishlar olib bormoqda:

Sh. T. Murodov - Xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning huquqiy va iqtisodiy muammolari: Murodovning ishlarida O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasidagi intellektual mulkni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari, shu jumladan, davlat va xususiy sektorning roli, xalqaro huquqiy standartlar bilan uyg'unlashish masalalari ko'rib chiqiladi.

A. A. Nurmuhammedov - Intellektual mulk obyektlarini boshqarishda raqamli texnologiyalarning roli: Ushbu ilmiy ishda Nurmuhammedov xizmatlar sohasida raqamli texnologiyalar yordamida intellektual mulkni boshqarishning samaradorligini va uning zamonaviy xizmatlar bozoridagi ahamiyatini o'rganadi.

D. Z. Shukurov - O'zbekistonda xizmatlar ko'rsatish sohasida brend va dizaynlarni boshqarish: Shukurovning tadqiqotlari, ayniqsa, xizmatlar sohasida brendlar va dizaynlarni boshqarish masalalariga bag'ishlanadi. U xizmat ko'rsatuvchi kompaniyalar uchun brend strategiyalarini ishlab chiqish, ularni bozorda raqobatbardosh qilish va intellektual mulkni samarali boshqarish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Xorijiy va o'zbek olimlarining ishlari xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning huquqiy, iqtisodiy va texnologik aspektlariga e'tibor qaratadi. Ikki tomondan ham intellektual mulkni boshqarishning samaradorligi kompaniyaning bozor pozitsiyasini yaxshilashga yordam beradi.

Xorijiy olimlar xizmatlar sohasidagi intellektual mulkni ko'proq global kontekstdan va xalqaro huquqiy standartlardan kelib chiqib o'rganadilar, O'zbekistonda esa ko'proq milliy qonunchilik va soha xususiyatlarini hisobga olish zarurati bor. O'zbek ilmiy ishlari ko'proq mamlakatimizdagi iqtisodiy sharoitlarga moslashtirilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolani yozish jarayonida ma'lumotlarni to'plash, ularni guruhlash, analiz va sintez, normativ-huquqiy tahlil, solishtiruvchi tahlil, statistic tahlil, kasbiy tahlil, yuridik tahlil, empirik metod, analitik metod usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulk obyektlarini boshqarish juda muhim ahamiyatga ega. Ushbu soha iqtisodiyotda sezilarli o'rinni egallaydi va intellektual mulk obyektlarini samarali boshqarish orqali kompaniyalar raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish, va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash mumkin. Xizmatlar ko'rsatish sohasida intellektual mulk obyektlariga asosan texnologiyalar, brendlar, dasturlar, ma'lumotlar bazalari, biznes modellar va boshqa yaratilgan bilimlarni o'z ichiga oladi.

Xizmatlar sohasida intellektual mulk obyektlari, asosan, intellektual resurslar va yaratilgan bilimlarni tashkil etadi. Bu obyektlar quyidagi turlarga bo'linadi:

Patentlar: Texnologik yechimlar va innovatsiyalarni himoya qilish uchun ishlatiladi.

Xizmatlar ko‘rsatishda, masalan, yangi dasturiy ta‘minot yoki algoritmlarni patentlash mumkin.

Tijorat sirlarini himoya qilish: Xizmatlar sohasida maxfiy ma‘lumotlar, masalan, biznes jarayonlari, mijozlar bazasi yoki marketing strategiyalari tijorat sirlariga kiradi.

Brendlar: Xizmatlar kompaniyasining tanilganligini oshiruvchi, mijozlar orasida ishonchli obro‘ qozonishga yordam beruvchi brendlar, logotiplar va dizaynlar.

Mualliflik huquqlari: Xizmatlar ko‘rsatishda yaratilgan asarlar, masalan, maqolalar, videolar, kontentlar, va ilmiy ishlar mualliflik huquqlari bilan himoyalanaadi.

Biznes modellar: Yangi biznes g‘oyalari va innovatsion xizmatlar modelini yaratish.

Xizmatlar sohasida intellektual mulkni boshqarish quyidagi xususiyatlarga ega:

a) Noaniqlik va abstraktlik

Xizmatlar ko‘rsatishda intellektual mulk obyektlari ko‘pincha noaniq va abstraktdir. Masalan, dasturiy ta‘minot, brend imiji yoki xizmat sifati o‘lchashda real fizik obyektlar kabi aniq chegaralar bo‘lmaydi. Bu IMni ro‘yxatdan o‘tkazish va himoya qilishda qiyinchiliklarga olib keladi.

b) Xizmat va mahsulotning ajralib turishi

Xizmatlar mahsulotlardan farqli o‘laroq, ularni ko‘rish yoki saqlash mumkin emas. Xizmat ko‘rsatish jarayonidagi intellektual mulk obyektlari ko‘pincha mijozlar bilan bevosita o‘zaro aloqada bo‘ladi va ular o‘tkinchi bo‘lishi mumkin. Masalan, dasturiy ta‘minot doimiy ravishda yangilanib, o‘zgarib turadi.

c) Joriy qilish va yangilanishning muhimligi

Xizmatlar sohasida yangi texnologiyalarni va bilimlarni doimiy ravishda yangilash va joriy qilish zarurati mavjud. Innovatsiyalar raqobatbardoshlikni saqlab qolish va mijozlarga yangi imkoniyatlar taqdim etishda muhim rol o‘ynaydi. Bu, o‘z navbatida, intellektual mulkni samarali boshqarish va rivojlantirishni talab qiladi.

d) Mahsulot va xizmatlar o‘rtasidagi aloqalar

Ko‘plab xizmatlar mahsulotlar bilan birlashgan. Masalan, onlayn xizmatlar (bulutli xizmatlar, elektron tijorat, va hokazo) mahsulot va xizmatni birgalikda taklif qilishi mumkin. Shuning uchun, intellektual mulkni boshqarishda mahsulot va xizmatlarning integratsiyasi, patentlar va dizaynlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklarni hisobga olish muhim.

1-jadval

Xizmatlar ko‘rsatishda intellektual mulkning turlari

Intellektual mulk obyekti	Tavsif	Misollar
Mualliflik huquqi	Yaratilgan asar va mahsulotlar ustida muallifning huquqi	Kitoblar, maqolalar, dasturiy ta‘minot
Patent	Texnik yangiliklar yoki ixtirolarga beriladigan huquq	Yangi uskunalar, mashinalar, protseduralar
Tovar belgilari	Tovar yoki xizmatni boshqa mahsulotlardan ajratish uchun belgi	Logo, brend nomlari, dizaynlar
Savdo sirlari	Kompaniya yoki shaxsning tijoratda maxfiy bo‘lgan axborotlari	Maxfiy algoritmlar, ishlab chiqarish jarayonlari
Dizayn huquqi	Mahsulot dizaynining himoyasi	Sanoat dizaynlari, qadoqlash dizaynlari

Xizmatlar ko‘rsatish sohasida IMni boshqarishning samarali usullari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

a) Strategik rejalashtirish

IMni boshqarishning muvaffaqiyatli strategiyasi intellektual mulkni qanday va qanday vaqt davomida joriy qilishni aniqlashni talab qiladi. Bu, ayniqsa, raqobatbardosh bozor sharoitida xizmatlar ko‘rsatuvchi kompaniyalar uchun muhimdir.

b) Himoya va litsenziyalash

IMni himoya qilish orqali kompaniya o‘zining innovatsion yutuqlarini va yaratilgan bilimlarini qonuniy himoya qilishi mumkin. Litsenziyalash esa boshqa tashkilotlarga o‘z IM

obyektlaridan foydalanish imkoniyatini beradi, bu esa kompaniyaga qo‘shimcha daromad olish imkonini beradi.

c) Tijoratlashtirish

Xizmatlar ko‘rsatuvchi kompaniyalar o‘z intellektual mulkini tijoratlashtirish orqali qo‘shimcha daromad olishlari mumkin. Masalan, yangi texnologiya yoki xizmatni yaratgan kompaniya uning litsenziyasini sotish orqali foyda ko‘rishi mumkin.

d) Ilmiy-tadqiqot va innovatsion ishlanmalar

Xizmatlar ko‘rsatuvchi kompaniyalar innovatsion ishlanmalarga katta e‘tibor berishi kerak. Ilmiy-tadqiqot ishlari natijasida yangi texnologiyalar, metodologiyalar va xizmatlar ishlab chiqilishi mumkin, bu esa kompaniyaning raqobatbardoshligini oshiradi.

Xizmatlar sohasida intellektual mulkni boshqarish, o‘zining xususiyatlari bilan birgalikda, yuqori darajada e‘tibor talab etadi. Xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar, intellektual mulkni samarali boshqarish orqali raqobat ustunligini qo‘lga kiritishi va bozorni kengaytirishi mumkin. Biroq, bu jarayon noaniqliklar, tez o‘zgarib turuvchi texnologiyalar va xizmatlarning maxsus xususiyatlari kabi qiyinchiliklar bilan yuzlashadi.

2-jadval

Intellektual mulkni boshqarishning asosiy xususiyatlari

Xususiyat	Tavsif	Misollar
Huquqni ro‘yxatdan o‘tish	Intellektual mulk obyektini yuridik ravishda himoya qilish	Patent ro‘yxatga olish, mualliflik huquqi bilan ro‘yxatdan o‘tish
Licenziyalash	Intellektual mulk huquqlarini boshqalarga berish	Dasturiy ta‘minotni litsenziyaga berish, brend nomi bilan shartnoma tuzish
Himoya qilish	Intellektual mulk huquqlarini buzilishlardan himoya qilish	Sud jarayonlari, nizolarni hal etish
Foydalanish huquqlari	Intellektual mulk obyektini tijorat maqsadlarida ishlatish	Tovar belgilaridan foydalanish, patentli texnologiyalarni joriy etish
Qiymat va bozorni tahlil qilish	Intellektual mulk obyektlarining bozor qiymatini baholash	Brend qiymatini tahlil qilish, patentning tijorat potentsialini baholash

Shunday qilib, xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi kompaniyaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta‘minlash uchun zarurdir. Bu esa strategik rejalashtirish, texnologik yangiliklar, va innovatsiyalarni tijoratlashtirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

3-jadval

Xizmatlar sohasida intellektual mulkni boshqarishning muammolari

Muammo	Tavsif	Yechimlar
Huquqni buzish	Intellektual mulk obyektlarini noqonuniy foydalanish	Yuridik himoya, litsenziyalar va shartnomalar
Resurs yetishmasligi	Intellektual mulkni boshqarish uchun zarur bo‘lgan resurslarning etishmasligi	Innovatsion tizimlarni yaratish, investitsiyalar jalb qilish
Bozorni tahlil qilish qiyinchiliklari	Xizmatlar va mahsulotlar bozorining o‘zgaruvchanligi	Bozor tadqiqotlarini muntazam amalga oshirish
Xalqaro huquqlarni boshqarish	Xalqaro bozorga kirish uchun turli mamlakatlarda huquqlarni boshqarish	Xalqaro patentlar, litsenziyalar, shartnomalar

Ushbu jadvallar orqali xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning turli jihatlarini ko‘rib chiqish mumkin. Har bir soha o‘ziga xos strategiya va mexanizmlarni talab qiladi.

Xulosa va takliflar. Intellektual mulkning ahamiyati: Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulk masalan, brendlar, dizaynlar, dasturlar, metodologiyalar, bilimlar va boshqalar juda katta ahamiyatga ega. Bu, kompaniyalar uchun raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqish va brend imidjini shakllantirishda asosiy vosita bo‘ladi.

Boshqarishning murakkabligi: Xizmatlar sohasida intellektual mulkni boshqarish, boshqa tarmoqdagi ishlab chiqarish yoki mahsulotlar bilan taqqoslaganda, ko‘proq noaniqlik va o‘zgaruvchanlikni o‘z ichiga oladi. Masalan, xizmatlar ko‘rsatuvchi tashkilotlar ko‘pincha nomutanosib resurslar bilan ishlashadi va ularga tegishli bo‘lgan intellektual mulkni samarali boshqarishning o‘ziga xos usullarini ishlab chiqish zarur.

Raqobat va muhofaza: Intellektual mulkning muhofazasi va raqobatni boshqarish hamda uning bozor talablariga moslashuvchanligini ta‘minlash xizmatlar sohasidagi kompaniyalar uchun katta ahamiyatga ega. Ko‘plab xizmatlar shartnomaviy yoki muayyan normativ huquqiy tizimlar asosida himoya qilinishi mumkin.

Raqamli transformatsiya: Raqamli texnologiyalar va platformalar xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishning yangi yondashuvlarini keltirib chiqardi. Bularga patentlar, dasturlar, bulutli hisoblash va onlayn platformalar kiradi, bu esa yangi imkoniyatlar yaratadi, ammo shu bilan birga muammolarni ham keltirib chiqaradi.

Takliflar:

Intellektual mulkni boshqarishning strategik yondashuvi: Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarish uchun strategik reja ishlab chiqish zarur. Kompaniyalar IMning barcha turlarini (brend, patent, dizayn, maxfiy axborot) boshqarish va muhofaza qilishni o‘z ichiga olgan kompleks yondashuvni ishlab chiqishlari kerak. Bu raqobatbardoshlikni oshirishga, innovatsiyalarni joriy etishga va bozorni kengaytirishga yordam beradi.

Kadrlarni o‘qitish va rivojlantirish: Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni boshqarishda malakali kadrlarning roli katta. Shuning uchun tashkilotlar xodimlarni IMni boshqarish bo‘yicha muntazam ravishda o‘qitib borishlari zarur. Xodimlarning bu boradagi bilimlari kompaniyaning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Intellektual mulkni raqamli boshqarish tizimlari joriy etish: Xizmatlar ko‘rsatish sohasida IMni boshqarishning samarali tizimlarini yaratish uchun raqamli platformalardan foydalanish muhimdir. Bu tizimlar yordamida kompaniyalar IMning holatini, qayerda va qanday ishlatilishini, ularning muhofazasini monitoring qilish imkoniyatiga ega bo‘lishadi.

Xalqaro muhofaza va hamkorlikni kuchaytirish: Xizmatlar ko‘rsatish sohasida intellektual mulkni himoya qilishda xalqaro hamkorlik va standartlarga rioya qilish muhimdir. Xalqaro miqyosda IMni himoya qilish tizimlarini optimallashtirish va barcha yurisdiksiyalarda bir xil standartlarni ishlab chiqish kerak. Bu, xususiyl sektorning o‘zaro hamkorlikda ishlashiga, texnologik yutuqlarga erishishga yordam beradi.

Raqobatni oshirish va innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash: Raqobatning kuchayishi va yangi xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqishga bo‘lgan ehtiyoj intellektual mulkni boshqarishning samarali usullarini ishlab chiqishni talab qiladi. Kompaniyalar, IMni boshqarishda ochiq innovatsiyalarni va yangi g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlash orqali o‘zlarining bozordagi pozitsiyalarini mustahkamlashlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

- 1.1967 yil 14 iyulda Stokgolmda imzolangan Butunjahon intellektual mulk tashkilotini tasdiqlovchi Konvensiya.
- 2.1973 yil 24 martdagi xalqaro patent tasnifi bo‘yicha Strasburg shartnomasi.
- 3.1968 yil 8 oktyabrdagi sanoat namunalarining xalqaro tasnifini tashkil etish to‘g‘risidagi lokarn shartnomasi.
- 4.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 26.04.2022 yildagi PQ-221-son Intellektual mulk sohasini yanada rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi qarori.
- 5.I.Rustambekov, A.Nurudullayev. Xorijiy mamlakatlarda intellektual mulk huquqi. Toshkent – 2011.
- 6.O.Oqyulov. Intellektual mulk huquqi.Falsafa va huquq instituti Toshkent – 2005.
- 7.Tirkashyev, F. (2023). Intellektual mulkni boshqarish jarayonlarni o‘rganishning nazariy muammolari.
- 8.Tirkashev, F., & Musurmonov, N. (2024). Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
- 9.Tirkashev, F., & Toshpulatova, K. (2024). “Yashil” iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).

10. Tirkashev, F., & Zarmaxmatov, N. (2024). Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o‘rni. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
11. Tirkashev, F., & Xo‘jaqulov, I. (2024). Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
12. Tirkashev, F., & Raxmatullayev, S. (2024). Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
13. Xamdamova, N., Tirkashev, F., Sayfullayev, A., & Erkinov, S. (2024). Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
14. Tirkashev, F., & Isaxonov, S. (2024). Qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning o‘ziga xos xususiyatlari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
15. Tirkashev, F., & Asomiddinov, H. (2024). Mahalliy soliqlar va mahalliy yig‘imlarning iqtisodiy mohiyati. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
16. Tirkashev, F., & Asomiddinov, H. (2024). Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati.
17. www.lex.uz
18. www.stat.uz
19. www.edu.uz
20. www.norma.uz

Ф.Тиркашев	F.Tirkashev
Особенности управления интеллектуальной собственностью в сфере услуг	Features of intellectual property management in the service sector
<p>Аннотация. В данной статье рассматриваются виды интеллектуальной собственности, созданные в результате творческой деятельности, охраняемые частными правами, управление объектами интеллектуальной собственности в сфере услуг, повышение конкурентоспособности компании, развитие инноваций и увеличение доходов. Результаты исследования включают предложения и рекомендации, направленные на устойчивое развитие сферы услуг.</p> <p>Ключевые слова: интеллектуальная собственность, сфера услуг, механизмы управления, лицензия, патенты, бренд, товарные знаки, защита интеллектуальной собственности, технологические инновации, новые идеи в сфере услуг, правовая охрана.</p>	<p>Abstract. This article covers the types of intellectual property created as a result of creative activity, protected by private rights, management of intellectual property objects in the field of services, increasing the competitiveness of the company, developing innovations and increasing income. The results of the research include proposals and recommendations aimed at the sustainable development of service industries.</p> <p>Keywords: intellectual property, service industry, management mechanisms, license, patents, brand, trademarks, intellectual property protection, technological innovation, new ideas in the service industry, legal protection.</p>

Lazizjon Sharifovich Kuldoshev – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti stajyor-tadqiqotchi

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA RAQOBATBARDOSHLIK SALOHIYATINI BAHOLASHGA ILMIIY YONDASHUVLAR

Annotatsiya. Mazkur maqolada “raqobatbardoshlik” kategoriyasi bo‘yicha ilmiy yondashuvlar, korxonalar salohiyati tarkibiy qismlari ishlashining kuchli va zaif tomonlari, raqobatbardoshlik salohiyatini aniqlovchi omillar, xizmat ko‘rsatish korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirish usullari va vositalari, raqobat ustunliklarini aniqlash, xizmat ko‘rsatish korxonalarida raqobat salohiyatining shakllanishi tadqiq qilingan.

Kalit so‘zlar: raqobat, xizmat ko‘rsatish sohasi, xizmatlar bozori, boshqarish, raqobatbardoshlik salohiyati, raqobat ustunligi.

Kirish. Jahon hamjamiyatining iqtisodiy rivojlanish dinamikasi, raqobat kurashi muammolari shuningdek, globallashtirish jarayoniga intilayotgan har qanday mamlakat iqtisodiyoti

ISSN 2091-5187

☞ “СЕРВИС” ☞

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят
бўлимида нашрга тайёрланди.

20.11.2024 йилда теришга берилди. 11.12.2024 йилда босишга рухсат этилди.
Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84_{1/8}. “Times” гарнитураси. Офсет
босма усули. Шартли босма табағи 14,6. Ҳисоб-нашриёт
табағи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 0134В/24

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институтининг
матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 025316.
Реестр № Х-119112.

Манзил: Самарқанд шаҳри, Шохрух кўчаси, 60-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2024.